

Uygulama Alanlarında
Etik Araştırmalarının Anlamı
ve
Gerekliliği

Halil Turan

ODTÜ Felsefe Bölümü

ODTÜ Uygulamalı Etik Araştırma Merkezi (UEAM)

Felsefenin bir alanı olarak etik, tanımı ve konusu gereği uygulamaya yöneliktir: Etik kuramlar her zaman somut örneklerle tartışılır, öğrenilir ve öğretilir.

“Uygulamalı etik” adı, 1970’li yıllardan itibaren yaygınlaşmaya başlamıştır.

Teknolojik gelişmelerin ve küreselleşmenin etkisiyle ortaya çıkan ya da belirginleşen sorunlar felsefi tartişmayı gerekli kılmıştır.

Daha önce karşılaşılmamış ya da farklı boyutlara varan sorunları ele almakta felsefe tarihinde önerilmiş etik kuramlara başvurulması iki açıdan kazanım sağlayacaktır.

Bir etik kuramını (örneğin yararlılığı ya da ödev etiğini) güncel bir sorunu kavramak ve değerlendirmek için uygulamak, hem ilgili kuramın etkinliğini ve kapsamını sınamak, hem de söz konusu sorunun olanaklı çözüm yollarını görebilmek açısından verimli bir araştırma olacaktır.

Araştırma ve uygulama alanlarında karşılaşılan sorunları çözümlemek için yasalara, geleneklere ya da yetkeye değil de, felsefenin tüm bakış açılarını değerlendiren özgür ve derinlemesine tartışma geleneğine başvurmak uygun bir yoldur.

Bilimsel ve yönetsel alanlarda etik uygulama yalnızca *normatif* (kural/dzgd koyucu) bir etkinlik değildir.

Bilimsel uygulamaların topluma/insana etkilerine yönelik etik değerlendirme, kuramların ortaya koyduğu ilkelerin tikel örneklere uygulanmasından çok, benzeri görölmemiş sorunlara nasıl yaklaşılabileceğinin araştırıldığı bir etkinlik olmalıdır.

Eleştirel yaklaşımın felsefe tarihindeki en temel örneği, Platon diyaloglarındaki Sokratik tartışmalardır.

Sokratik diyaloglarda tartişmacıların kanıları tartişmaya açılır, bu kanıların doğrulukları rneklmelerle sinanır, sorun olarak ele alınan konu, olanaklı olduğu ölçüde tüm yönleriyle irdelenir.

Bir sorunun çözümlü için öncelikle iyi kavranması ön koşuldur.

Sorunlar ortak bir çabayla ele alınarak tartışıldığında önerilen çözümler benimsenecektir.

ODTÜ'de Uygulamalı Etik Çalışmaları

**ODTÜ Uygulamalı Etik Araştırma Merkezi
(UEAM)**

<http://ueam.metu.edu.tr>

ODTÜ UEAM

Uygulamalı Etik Araştırma Merkezi (UEAM), 2002 yılından bu yana ODTÜ'de ve toplumda etik farkındalık yaratmak için çeşitli yapılanmalara öncülük etmekte ve etik konusunda çeşitli etkinlikler düzenlemektedir.

UEAM'nin Hedefleri

Öğrencilere ve araştırmacılara yönelik etik eğitimini amaçlayan etkinlikler, kongreler, konferanslar ve seminerler düzenlemek, uygulamalı etik konularında ulusal ve uluslararası alanda çalışmalar yapan kişi ve kuruluşlarla işbirliği yaparak etik çalışmalarının yaygınlaşmasını sağlamak UEAM'nin öncelikli hedefleri olarak belirlenmiştir.

UEAM'ye Bağlı Kurullar

- **ODTÜ İnsan Araştırmaları Etik Kurulu (İEAK)**
- **ODTÜ Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurulu (HDYEK)**

ODTÜ İnsan Araştırmaları Etik Kurulu (İEAK)

ODTÜ'de ve/ya da diğer öğretim-araştırma kurumlarında yapılan ve **insan katılımcılardan veri elde etmeyi gerektiren araştırmaların** (anket çalışmaları, laboratuvar deneyleri, alan deneyleri, mülakat, inceleme vb.) **öngörülebiyecek etik bir soruna izin vermeyecek şekilde tasarlanıp tasarlanmadığını değerlendirmek üzere oluşturulmuştur.**

İEAK, insanlarla veya insanlar üzerinde yapılacak deney, inceleme ve alan çalışmalarının **temel sağlık, güvenlik, insan hakları, hukuk ilkeleri ve evrensel etik ilkeler** açısından nesnel bir biçimde değerlendirilmesini sağlar.

ODTÜ Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurulu (HDYEK)

Deney hayvanları ile ilgili bilimsel araştırma, deneysel çalışma, eğitim-öğretim gibi temel etkinliklerde deney hayvanları ile yapılacak işlemleri etik ilkeler çerçevesinde değerlendirir, görüş bildirir, uygulamaları izler, tüm işlemlerin kayıt altına alınmasını ve incelenmesini sağlar.

UEAM Etkinlikleri

UYGULAMALI ETİK KONGRELERİ

I. Ulusal Uygulamalı Etik Kongresi (2001)

<http://www.phil.metu.edu.tr/ueprogram.htm>

II. Ulusal Uygulamalı Etik Kongresi (2006)

<http://users.metu.edu.tr/etik/program.htm>

III. Ulusal Uygulamalı Etik Kongresi

(28-30 Kasım 2018)

<http://etikkongresi.phil.metu.edu.tr>

I. Ulusal Uygulamalı Etik Kongresi

12-13 Kasım 2001

ODTÜ KKM

<http://www.phil.metu.edu.tr/etik-1kongre-kitap.pdf>

II. Ulusal Uygulamalı Etik Kongresi

III. Ulusal Uygulamalı Etik Kongresi

III. Ulusal
UYGULAMALI
 ETİK
KONGRESİ

 **ODTÜ
METU**
FELSEFE BÖLÜMÜ
UYGULAMALI ETİK
ARAŞTIRMA MERKEZİ

BİLİM ve TEKNOLOJİ ETİĞİ
Bilgisim ve iletişim teknolojileri,
robotik, yapay zeka, askeri teknolojiler ...

SORUMLU ARAŞTIRMA ve YENİLİK
Sosyal sorumluluk, sorumlu tasarım,
iş etiği, meslek etiği, araştırma etiği,
üniversitelerde ve şirketlerde güç ilişkileri ...

KÜRESELLEŞME, KİMLİK, KÜLTÜR
Sürdürülebilir kalkınma, göçmenlik,
terör, savaş, toplumsal cinsiyet,
ırk, yaş, sınıf, uyruk, eşitsizlik ...

TIP ETİĞİ ve BİYOMETİK
Kök hücre, genetik yapı değiştirme,
insan geliştirme, kurtaj, ötenazi,
gıda üretim teknolojileri ...

ODTÜ Kültür Kongre Merkezi
28-29-30 KASIM 2018

Bildiri Özeti Teslim Tarihi
15 AĞUSTOS 2018

etikkongresi.phil.metu.edu.tr

III. Ulusal Uygulamalı Etik Kongresi

Konu Başlıkları

Bilim ve Teknoloji Etiği

Bilişim ve iletişim teknolojileri, robotik, yapay zeka, askeri teknolojiler gibi alanlardaki gelişmeler ve bunlara yön veren bilimsel çalışmaların etkisiyle ortaya çıkan ve gelecekte ortaya çıkacak etik problemler.

III. Ulusal Uygulamalı Etik Kongresi

Konu Başlıkları

Sorumlu Araştırma ve Yenilik (İnovasyon)

Günümüzde önemi giderek artan ve karmaşıklaşan bilimsel araştırma ve teknoloji geliştirme süreçlerinde dürüstlük (integrity), etik bilincin artırılmasına yönelik eğitimler, toplumun her kesiminin bu süreçlere katılımı, sosyal sorumluluk, sorumlu tasarım, üniversitelerde ve şirketlerde güç ilişkileri gibi konularla birlikte iş etiği, meslek etiği ve araştırma etiği.

III. Ulusal Uygulamalı Etik Kongresi

Konu Başlıkları

Küreselleşme, Kimlik, Kültür

Gerek etkileri gerekse olası çözümleri küresel boyutta olan sürdürülebilir kalkınma, göçmenlik, terör, savaş, toplumsal cinsiyet, ırk, yaş, sınıf, uyruk, engelsiz-bedenlilik, cinsel yönelim ve etnisite tabanlı ayrımcılık ve eşitsizlik gibi konulara ilişkin etik problemler.

III. Ulusal Uygulamalı Etik Kongresi

Konu Başlıkları

Tıp Etiği ve Biyoetik

Tıp Etiği alanında uzun bir gemiŖe sahip olmasına karŖın güncelliğini yitirmeyen kürtaj ve tenazi gibi konuların yanı sıra kök hücre, genetik yapı deđiŖtirme, insan geliŖtirme (human enhancement), gıda üretim teknolojileri gibi alanlardaki geliŖmeler sonucu ortaya çıkan yeni etik problemler.

UEAM Etkinlikleri

Misyon, Onur İlkesi ve Temel Değerler

<http://www.metu.edu.tr/tr/etik-ilkeler-temel-degerler>

Temel Değerler

Bilimsel Özgürlük

ODTÜ'lüler bilimsel araştırma ve geliştirme etkinliklerinin, eğitim ve öğretimin, baskı altında kalmadan, bilimsel ölçütler dışındaki yönlendirmelerden bağımsız olarak yürütülmesini ve bu amaçla özgür tartışma ortamlarının yaratılmasını bilimsel özgürlüğün değişmez koşulları olarak görürler.

Bilinçli Özgüven

ODTÜ'lüler sorumlulukların yerine getirilmesinde ve karşılaşılan sorunların çözümünde, bilgi, yetenek ve yetki sınırlarının farkında olarak cesaret ve kararlılıkla davranırlar ve gerekirse özeleştiri yaparlar.

Dayanışmacı Bireysellik

ODTÜ'de öğrenciler, idari ve akademik personel, unvan, konum ve çalışılan birimden bağımsız olarak, bireysel görüş ve değerlerini ifade ederken birlikte hareket eder ve özgürlükçü bir yaklaşımla mücadeleci bir tutum sergilerler.

Doğal evreye Duyarlılık

ODTÜ'lüder üniversite arazisi içinde yetiştirilen ormanı ve ekolojik zenginliği bir değer olarak görürler, korunması ve geliştirilmesini önemserler ve genel olarak doğal çevreye yönelik bir duyarlılık oluşturulması ve koruyucu yaklaşımın yaygınlaşması için çaba gösterirler.

Güvenilirlik

ODTÜ'lüler kararlarını dış yönlendirmelerden bağımsız olarak, çıkar çatışmalarına izin vermeden, nesnel veri ve bilgiler temelinde verir, görevlerini etik değerler, bilimsel ölçütler ve yasalar ışığında sorumluluk bilinciyle yerine getirirler.

İnsana Saygı

ODTÜ'lüler, başkalarının hak ve özgürlüklerini dikkate alıp korurken, farklılıkları zenginlik olarak görüp her türlü ayrımcılığa karşı çıkarlar ve insana saygı temelinde tüm ilişkilerinde önyargısız, eşitlikçi bir yaklaşım sergilerler.

Liyakat

Başarıları ve buldukları konumları yetenek, çalışma ve çabalarının doğal sonucu hak edilmiş kazanımlar olarak gören ODTÜ'lüler, işe alım ve diğer değerlendirme süreçlerinin nesnel standartlar ve özyetkinlikler temelinde yapılmasını gözetirler.

Sorgulayıcı Yaklaşım

ODTÜ'lüer bilgiye ulaşırken, araştırma yaparken ve/ya toplumsal konular söz konusu olduğunda, bir yargıya ulaşmadan önce sorgulayıcı/eleştirel bir yaklaşımla durumu objektif bir şekilde analiz ederek değerlendirmelerini oluştururlar.

Toplumsal Sorumluluk

ODTÜ'lüer toplumsal sorunlara karşı duyarlılık gösterip bunların çözümüne yönelik görüşler geliştirirler, toplumsal sorumluluk projeleri yürütürler, bilimin ve bilimsel yaklaşımın toplum tarafından yaygın olarak benimsenmesi için etkinliklerde bulunurlar.

Yenilikçilik ve Öncülük

ODTÜ'lüler teknoloji, eğitim, araştırma ve yönetim konularında yeni yöntem ve yaklaşımları takip edip uygular, toplumun ve üniversitelerin gereksinimleri doğrultusunda örnek olacak özgün sistem, program ve yapılanmaları geliştirirler.

Yerleşke Mirasına Bağlılık

ODTÜ'lüler insan eliyle yetişmiş bir orman içindeki görece özerk konumu, tüm birimlerini mekânsal süreklilik içinde toplayan yapısı, toplumsal bellekte yer etmiş mekânları ve köklü tarihiyle, ortak bir kültürün üretilmesine ve kurumsallaşmasına olanak yaratan ve özgün mimarisi, peyzajı, sanat eserleri ve faaliyetlerinin etkisiyle estetik duygusunun içselleştirilmesini sağlayan ODTÜ yerleşkesine kültürel bir miras olarak bağlılık duyarlar ve sahip çıkarlar.

Yüksek Akademik Nitelik

ODTÜ'lüler, uluslararası düzeyde bilimsel gelişmeleri takip etme ve katkı yapma yetkinliğini sağlayan, öğrenme ve araştırma isteğini motive eden ortamı, evrensel etik ilkeler çerçevesinde, yüksek standartlarda bilimsel araştırma ve eğitim yapılmasını ve yine yüksek standartlar temelinde seçilen bir öğrenci ve öğretim elemanı topluluğunu ODTÜ'nün yüksek akademik niteliğinin temel bileşenleri olarak benimserler.

